

**MINTAQADA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSIYALARNI
JALB QILISH MUHIM OMIL SIFATIDA.**

Bo'riyev Sardor Norovich ¹

¹ Urganch Davlat Universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 07.03.2024

Revised: 08.03.2024

Accepted: 09.03.2024

KALIT SO'ZLAR:

tashqi savdo,
to'g'ridan-to'g'ri
investitsiyalar, eksport,
import, xorijiy
investitsiyalar,
investitsiya muhiti,
investitsiya
jozibadorligi, iqtisodiy
islohotlar.

Ushbu maqolada mintaqaning iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalar, xususan, xorijiy investitsiyalarning ahamiyati, investitsiyalarini jalb etish bo'yicha olib borilayotgan ishlar, mintaqaning jahon savdosida o'z o'rniga ega bo'lish uchun qilinayotgan sa'y harakatlar haqida keltirib o'tilgan.

KIRISH. Hozirda globallashuv sharoitida milliy iqtisodiyotimizni jadal rivojlantirish hamda mamlakatimiz iqtisodiyotida makroiqtisodiy barqarorlik va iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlarini ta'minlashda investitsiyalar, shu jumladan, xorijiy investitsiyalar muhim o'rin tutadi. O'zbekiston va jahon iqtisodiyotining kelgusi taraqqiyoti, asosan, investitsiyalarga bog'liqligini bugungi kunda yanada aniq namoyon bo'lmoqda.

Jahonda globallashuv jarayonlarining tezlashib borishi bugungi kunda mintaqalardagi iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalarni jalb etish imkoniyatini oshirishni taqozo etmoqda. Bu borada davlatimizda ham qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 2025-yilgacha investitsiya siyosati strategiyasida iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va muvozanatini oshirish, ishlab chiqarish va eksport salohiyatini rivojlantirish, hududlarni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirish, 2025-yil yakunigacha markazlashgan investitsiyalar hajmi YaIM dagi ulushi 37,5% ya'ni, 1002,5 mlrd so'mga yetkazish investitsiya siyosatining asosiy maqsadi etib belgilangan.[1]

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-158-sonli farmoniga ko'ra "O'zbekiston-2030" strategiyasi ishlab chiqilgan bo'lib, unga ko'ra, mamlakatimizning investitsion jozibadorligini yanada oshirish, Mamlakatimizda 250 milliard dollarlik investitsiyalarni

o'zlashtirish, jumladan 110 milliard dollar xorijiy investitsiyalar va 30 milliard dollar davlat-xususiy sheriklik doirasidagi investitsiyalarni jalb qilish, Hududlarning investitsion reytingini yuritish, har bir hududning imkoniyatlaridan kelib chiqib, uning investorlar uchun jozibadorligini yanada oshirish kabi asosiy maqsadlari belgilab qo'yildi.

¹O'zbekiston Respublikasining 2025-yilgacha investitsiya siyosati strategiyasi.

Mamlakatimiz iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarning jalb etilishi uning iqtisodiy imkoniyatlarining kengayishini tezlashtirib, barcha sohalarida ichki imkoniyat va rezervlarni ishga solish hamda davlatimiz iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.[2]

Adabiyotlar tahlili

Bugungi kunda, xorijiy investitsiyalar masalasi iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Ushbu sohada bir qancha olimlar iqtisodiy tadqiqotlar olib borganlar.

Jumladan: Iqtisodchi E.R.Orlovaning ilmiy izlanishlarida "Mintaqaning investisiya jozibadorligi investisiyalashning dastlabki ob'ektiv omillarini o'zida aks etiradi va mintaqaning o'ziga xos investisiya salohiyati va notijorat investisiya tavakkalchilik darajasidan kelib chiqqan holda shu mintaqaga jalb qilingan kapital qo'yilmalar hajmida miqdoriy tomonlama aks etadi", deb ta'riflanadi. [3]

Shuningdek, iqtisod fanlari doktori N.Qo'ziyevaning ilmiy ishlarida xorijiy investitsiyalarning mohiyati to'g'risida: "Kelgusida foyda olish maqsadida kapitalni eksport qiluvchi xorijiy davlatlar, yuridik va jismoniy shaxslarning kapitalni qabul qiluvchi mamlakatlarga turli ko'rinishdagi boyliklar (ko'char, ko'chmas mol-mulk, intellektual boyliklar va boshqalar) va ulardan olingan daromadlar (foйда, foizlar, dividendlar, litsenziya va komission mukofotlar, royalti, texnik ta'minot va boshqa mukofotlar)ni qo'yilishiga xorijiy investitsiyalar deyiladi" degan ta'rif keltirilgan.

D.G.G'ozibekov o'zining ilmiy asarlarida investitsiyaning mohiyatini moliyaviy kategoriya sifatida talqin etishga erishgan. U-Investitsiyalarning mazmuni aniq va ishonchli manbalardan mablag'lar olish, ularni asosli holda safarbar etish, risklar darajasini hisobga olgan holda kapital qiymatini saqlash va ko'zlangan samarani olishdan iborat bo'ladi deb ta'rif bergan.

Bundan tashqari, iqtisodchilar G.M.Galeeva and E.N.Kadeevalarning fikrlariga ko'ra: to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning asosiy omillari bozorlar va resurslarga kirishdir. Chet el kapitalining faqat ayrim mintaqalarda va ayrim tarmoqlarda kontsentratsiyasi boshqa mintaqalar iqtisodiyotining rivojlanishini cheklaydi, birinchi navbatda sanoati rivojlanmagan mintaqalar iqtisodiyotiga ta'sir qiladi.

²O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston-2030» strategiyasi to'g'risidagi farmoni. 11.09.2023. PF-158.

=====

³Орлова Е.Р. (2003) Инвестиции. Курс лекций. 2-е изд., доп. и пер. -М.: Омега-Л,156.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolada mamlakatimiz iqtisodiy rivojlanishida hamda tashqi iqtisodiy faoliyatni oqilona tarzda olib borishda bajarilishi lozim bo'lgan ishlar, uning asosiy yo'nalishlaridan biri respublikaga chet el investitsiyalarini jalb etish ekanligi o'rganilgan. Chet el investitsiyalarini jalb etish bo'yicha olib borilayotgan ishlar, mamlakatimizning xalqaro maydondagi darajasi, mamlakatimizning jahon savdosida o'z o'rniga ega bo'lishi uchun amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar tahlil qilingan.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati katta bo'lib, u quyidagilar bilan izohlanadi:

-ishlab chiqarishga zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etib, eksportga mo'ljallangan mahsulotlarni ishlab chiqarishni rivojlantiradi;

-import o'rnini bosuvchi tovar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish va buning uchun xorijiy investitsiyalarni iqtisodiyotning ustivor sohalariga yo'naltirish va pirovardida aholining me'yordagi turmush darajasini ta'minlash imkonini yaratadi;

-kichik biznesni, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini jadallashtirish orqali o'sib borayotgan aholini ish joylari bilan ta'minlaydi;

-korxonalarning eskirgan ishlab chiqarish quvvatlarini, moddiy-texnik bazasini yangilaydi va texnik qayta qurollantiradi;

-tabiiy resurslarni qayta ishlovchi korxonalarni barpo etishga ko'maklashadi, davlat byudjetiga soliq tushumining kelib tushishi ko'payadi.[4]

Hozirgi kunda O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalar oqimining jadal sur'atlarda o'sishini quyidagi omillar belgilab bermoqda:

- 1) mamlakatdagi investitsiya muhitining barqarorligi;
- 2) valyuta kursini tartibga solishdagi ijobiy o'zgarishlar;
- 3) mamlakatning soliq mexanizimini takomillashtirishning aniq yo'nalishlari belgilanganligi;

4) soliq qonunchiligida xorijiy investitsiyalarning faoliyatini tartibga soluvchi qaror va qonunlarning ishlab chiqilganligi;

5) jahon tovar bozorlaridagi eksportyorlar uchun qulay narx konyukturasining vujudga kelganligi.[5]

Yangi investitsiya loyihalarni amalga oshirishda hududlardagi maxsus zonalaridan hamda sanoat kooperatsiyasi imkoniyatlaridan keng foydalanish orqali qo'shilgan qiymat zanjirini yaratish zarurligi ko'rsatib o'tildi. Tarmoq va hududlar rahbarlari investitsiya masalalarini hal etishda sanoat tarmoqlari bilan yaqindan ishlashi, asosiy e'tiborni hududlarda

=====

iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, yangi ish o‘rinlarni ko‘paytirishga qaratishi shartligi qayd etildi.

Xulosa

Xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi yangi korxonalar sonining tobora ortib borishi va yangilari barpo etilayotgani davlatimizning bu sohaga bo‘lgan kata e‘tibori va ularga yaratib berayotgan qulayliklari natijasidir. Shu boisdan ham mamlakatimizga xorijiy sarmoyalarni jalb etayotgan korxonalarni iqtisodiy rag‘batlantirish va ular uchun zarur sharoitlarni yaratib berish o‘ta muhim masalalardan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham milliy iqtisodiyotimizga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirishda quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

birinchidan, inflyatsiya darajasini investitsion loyihalar qiymat o‘shishiga ta‘sirini kamaytirish, shuningdek, xorijiy investitsiyalar hajmini yanada ko‘paytirish;

ikkinchidan, investitsiyalarni real ishlab chiqarish sohasiga, ya‘ni xomashyoni qayta ishlovchi tarmoqlarga jalb etish;

uchinchidan, chet el investorlariga yanada qulay investitsiya muhitini yaratish

maqsadida rag‘batlantirish tizimini yanada takomillashtirish, xususan, soliq yukini kamaytirish va soliq tizimini investorlar uchun ham soddalashtirish;

Yuqoridagilarga asoslanib, mamlakatdagi investitsiya shart-sharoitlarini takomillashtirib, makroiqtisodiy holatni yaxshilaydi, iqtisodiy barqarorlikka erishishga harakat qiladi va iqtisodiy o‘shishni ta‘minlaydi. Bu esa, nafaqat, xorijiy investorlar uchun investitsiya muhitining jozibadorligini ta‘minlaydi, balki ichki investitsiya jarayonlarini faollashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2025-yilgacha investitsiya siyosati strategiyasi.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to‘g‘risida”gi qonuni. 25.12.2019. O‘RQ- 598.
3. Орлова Е.Р.(2003)Инвестиции.Курс лекций. 2-е изд., доп. и пер. - М.: Омега-Л,156.
- 4.Muxammadiyeva Yu.Yu.Mintaqa salohiyatini oshirishda innovatsiyalar va investitsiyalarni rag‘batlantirishda klaster yondashuvining o‘rni.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14871999>
5. Muxammadiyeva Yu.Yu. Mintaqa salohiyatidan samarali foydalanishda innovatsion jarayonlarta‘siribaholash.<https://universalpublishings.com/index.php/jsiru/article/view/9849/19145>